

УДК 630*15(477.87)+639.1.052

МИСЛИВСЬКА ФАУНА НИЖНЬОЇ ТЕЧІЇ Р. ЛАТОРИЦЯ

Фадьяш І.С., Потіш Л.А.

Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

HUNTING FAUNA OF THE LOWER COURSES OF THE LATORYTSIA RIVER

Fadiash I., Potish L.

Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

fadiash.imola@student.uzhnu.edu.ua

Представлена інформація про склад мисливської фауни нижньої течії річки Латориця. Проаналізовано склад видів, розподіл за користувачами, ефективність біотехнічних заходів та проблеми охорони земель. Розглядається питання про перспективність полювання в західній частині регіону і необхідності коригування деяких нормативних документів.

Ключові слова: мисливська фауна, річка Латориця, мисливське господарство, Закарпатська область.

Information on the composition of the hunting fauna of the lower reaches of the Latorytsia River is presented. The composition of species, distribution by users, the effectiveness of biotechnological measures and the problems of land protection are analyzed. The question of the prospects of hunting in the western part of the region and the need to adjust some regulatory documents is being considered.

Keywords: hunting fauna, Latorytsia river, hunting economy, Zakarpattia region.

Мисливська фауна нижньої течії р. Латориця є важливою складовою екосистеми рівнинного регіону Закарпаття та має значну наукову, практичну та рекреаційну цінність. Проте, на її стан впливають антропогенні фактори, такі як браконьєрство, зміна середовища існування, надмірне полювання. Вивчення мисливської фауни, її динаміки та факторів, що на неї впливають, є актуальним завданням для забезпечення раціонального використання та збереження біологічного різноманіття.

Метою даної роботи є комплексне дослідження мисливської фауни нижньої течії р. Латориця, що включає: аналіз природно-кліматичних умов, оцінку стану мисливських угідь, порівняльний аналіз стану мисливської фауни та ведення мисливського господарства та розробку рекомендацій щодо раціонального використання та збереження мисливської фауни.

Рослинність нижньої течії річки Латориця характеризується різноманітним лісовим покривом. Основними лісоутворювальними породами є явір, вільха сіра, граб, верба, тополя та осика. В нижній частині басейну Латориці, на Закарпатській низовині, зрідка можна зустріти невеликі масиви дубових і грабових лісів. Кліматичні умови басейну Латориці формуються під дією класичних чинників – радіаційних умов, атмосферної циркуляції й характеру підстильної поверхні [1]. У рельєфі басейну нижньої течії річки Латориця присутня Закарпатська низовина з абсолютними висотами від 106 до 112 метрів.

Аналіз ведення мисливського господарства проводився поетапно: визначення користувачів мисливських угідь досліджуваної території; польові дослідження. Вони були використані для ознайомлення із природними умовами території шляхом участі в проведенні обліку тварин, у проведенні біотехзаходів, тощо. Було використано метод шумового прогону, облік із оглядових вишок і на підгодівельних майданчиках. До польових досліджень також відноситься анкетування, та спілкування із працівниками мисливських товариств та місцевих мисливців. Оскільки матеріал збирався в період дії військового стану самостійного польового збору матеріалу не було, тільки спільно з єгерськими службами користувачів; обробка зібраних даних (камеральні роботи).

При зборі матеріалу були використані наступні методи досліджень: лісівничо-таксаційний — при встановленні кормових і захисних властивостей мисливських угідь у мисливському господарстві; ботанічний — при визначенні основних видів рослин, які входять до складу кормів мисливських тварин; біометричний — при обробці отриманих результатів досліджень; анкетний — опитування працівників мисливських товариств; камеральний — опрацювання документів, систематизація зібраних даних; зоологічний — спостереження за мисливськими тваринами, також

використовувались матеріали «Проектів організації та мисливське упорядкування...» користувачів мисливських угідь, відомості 2ТП мисливство та інформація надана відділом мисливського господарства Ужгородської філії ДП «Ліси України». Оскільки в 2022-2023 роках мисливство проводилось в умовах військового стану, нами використано відомості до цього періоду для аналізу, тобто починаючи з 2018 року і закінчуючи 2020 роком.

Вивчення хребетних тварин на території сучасної Закарпатської області, зокрема його термінології та мисливських складових, характеризується різною інтенсивністю у певний історичний період. До 1946 року Закарпаття адміністративно входило до складу різних держав: Австро-Угорщини, Чехословаччини і розташовувалося на східному кордоні цих країн. У період до кінця XIX століття для нього було характерно слабкий промисловий розвиток, переважання традиційного сільського господарства з вираженою тенденцією до надмірної експлуатації природних ресурсів.

Після 1946 року наукове вивчення фауни Закарпаття отримало новий імпульс зі створенням спеціалізованих наукових установ. Це дозволило систематизувати та поглибити знання про тваринний світ регіону, розробити ефективні заходи з охорони та відновлення популяцій мисливських та інших видів тварин. Науковці почали використовувати сучасні методи досліджень, включаючи польові спостереження, лабораторні аналізи та ін. Мисливська фауна Закарпаття, як природний ресурс загальнодержавного значення, окремо не вивчалася. Відомості про видовий склад фауни птахів та ссавців наводяться в багатьох фундаментальних працях, але цілісного дослідження не було проведено.

З 1945 року в Закарпатській області розпочала свою роботу громадська мисливська організація «Клуб мисливців та рибалок», яка у 1946 році була реорганізована в «Добровільне товариство мисливців та рибалок». Згодом ця організація стала обласною організацією Українського товариства мисливців та рибалок (УТМР). Закарпатська обласна організація УТМР активно включилася у діяльність з охорони та раціонального використання природних ресурсів регіону. Створення і діяльність громадської мисливської організації, а потім і обласної організації УТМР, сприяли впорядкуванню мисливської та рибальської діяльності,

поліпшенню охорони природних ресурсів і підвищенню культури полювання і рибальства в Закарпатті [2].

Початок ХХІ століття характеризується більш акцентованою увагою вчених заходу України до різноманітних питань мисливського господарства. Увагу вчених привертають окремі групи мисливських видів, термінологія та назви видів, концептуальні засади лісомисливського господарства в Україні.

В цілому, аналіз літератури дозволяє нам відзначити певні узагальнення по Карпатському регіону де територія Закарпатської області характеризується значною концентрацією видів тварин і рослин і відноситься до регіонів України, які володіють найвищим біологічним розмаїттям. З відкриттям кафедри лісівництва та лабораторії «Біології лісу та мисливствознавства» в ДВНЗ УжНУ, вивчення мисливської фауни ведеться більш цілеспрямовано [3,4,6,7].

Мисливські угіддя нижньої течії р. Латориця, використовуються кількома громадськими організаціями, зокрема: ГО ТМР «Хантер», ГО ВТМР «Сент - Губертус», ГО ТМР «Сюрте» та Ужгородською організацією УТМР, а загальна площа яких становить 19,5 тисячі гектарів. Розподіл площі між ними та розташування представлений в табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл площі мисливських угідь нижньої течії р. Латориця
між користувачами

№ п/п	Назва користувача мисливських угідь	Площа, га		Адміністративне розташування адміністрації
		загалом	в нижній течії р.Латориця	
1.	ГО ТМР «Хантер»*	5 506	5 056	Ужгородський р-н с. Геївці
2.	ГО ВТМР «Сент - Губертус»	3 112	3 112	Ужгородський р-н с. В. Добронь
3.	ГО ТМР «Сюрте»	3 570	3 570	Ужгородський р-н с. Сюрте
4.	Ужгородська організація УТМР*	9 117	7 793	Ужгородський р-н
Разом:		21 305	19 531	-

*Примітка: враховане угіддя, які відносяться до нижньої течії р. Латориця

Як видно з таблиці найбільшим по площі мисливських угідь наданих в користування є Ужгородська організація УТМР а найменшим - ГО ТМР «Сент Губертус». Таким чином площа мисливських угідь в нижній течії р. Латориця надана в користування складає 19531 гектари. Варто зазначити, що переважаючим типом угідь досліджуваного басейну є польові та водно-болотні угіддя. Частка лісових угідь невелика. Це робить актуальним порівняння ведення мисливського господарства різних користувачів, ефективності їх роботи. Відомості по користувачам та типам угідь наведено в таблиці 2.

Таблиці 2

Розподіл по користувачам та типам угідь нижньої течії р. Латориця

Користувач	Надано всього угідь у користування, (га)	Типи угідь (га)		
		лісові	польові	водно- болотні
ГО ТМР «Хантер»	5 056	-	4 987	69
ГО ВТМР «Сент - Губертус»	3 112	175	2 815	122
ГО ТМР «Сюрте»	3 570	70	3 347	151
Ужгородська організація УТМР	7 793	93	7 650	50
Разом:	19 531	338	18 799	392

Площа лісових угідь складає 338 гектарів, що складає 2%; польових угідь 18799 га, що складає 96% , а площа водно-болотних угідь 392 га, що складає 2% від загальної площі. Переважання польових угідь в нижньої течії р. Латориця вказує на значний вплив ведення сільського господарства на мисливство та необхідність тісної співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та користувачами угідь.

Мисливська фауна нижньої течії р. Латориця представлена 14 видами. Серед видів, які добуваються, фазан, сіра куріпка, заєць-русак. Аналіз видового складу мисливської фауни включає в себе декілька мисливських груп. До ратичних відноситься тільки два види – козуля, кабан; хутрові сім видів – заєць-русак, лисиця, борсук, бобер, куниця кам'яна, кіт лісовий; пернаті представлені п'ятьма видами – фазан, сіра куріпка, перепілка, крижень, лиска.

Відсоткове співвідношення різних груп мисливської фауни наведено на рис. 1.

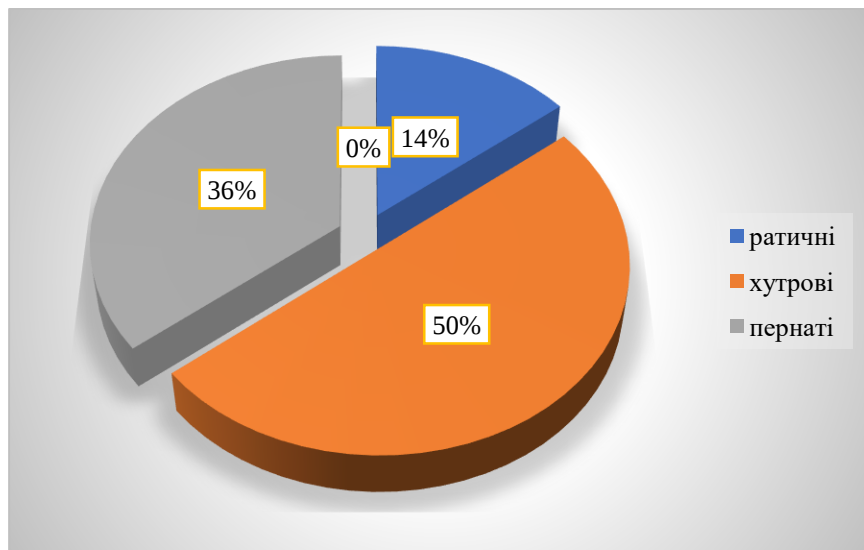

Рис. 1. Відсоткові співвідношення різних груп мисливської фауни нижньої течії р. Латориця

Відомості по перелітним видам не відображають реальної чисельності, тому за основу взято осідлі види, які обліковуються під час після сезонної таксації.

Детальні відомості по чисельності основних видів наведені в таблиці. Найбільша чисельність ратичних спостерігається в користувачів північної та середньої частини басейну р. Латориця. Найбільшу кількість з ратичних складає козуля. Серед хутрових на яких полюють мисливці найбільш чисельним є заєць-русак, який рівномірно збільшує свою чисельність від середньої течії до нижньої. Пернаті представлені такими осілими видами, як фазан та сіра куріпка чисельність яких вказує, для них територія нижньої течії р. Латориця є придатною для існування сталих популяцій. Збільшення чисельності пернатих в нижній течії басейну р. Латориця цілком закономірне.

Таблиця 3

**Динаміка чисельності основних мисливських тварин басейну
р. Латориця (голів)**

Користувач мисливських угідь	Види тварин														
	Козуля			Засць-русак			Фазан			Сіра куріпка			Лисиця		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ГО ТМР «Хантер»	-	-	-	-	483	435	-	997	984	-	187	165	-	-	-
ГО ВТМР «Сент - Губертус»	-	-	-	73	55	324	158	105	326	38	24	77	9	6	34
ГО ТМР «Сюрте»	3	9	8	291	277	296	525	498	524	77	-	-	9	9	2
Ужгородська районна організація УТМР	9	18	22	608	583	605	1260	1305	1478	171	81	45	28	19	14

Ознайомлення з наявними матеріалами мисливського впорядкування показало що на досліджуваній території відсутні угіддя 1-го класу бонітету а переважають 2 та 3 бонітетів, зрідка наблизений до 4 клас бонітетів. Це свідчить про те, що ці угіддя мають середню продуктивність, однак вона може бути нестабільною через вплив різних факторів, таких як погода, хижаки, конкуренція з боку інших видів. Зокрема, природні фактори, як то різкі зміни погодних умов, можуть впливати на доступність корму та захисних місць, що в свою чергу впливає на чисельність дичини. Такі хижаки, як лисиця, також можуть впливати на чисельність більш дрібних видів дичини. Конкуренція з боку інших видів, як дикі свині чи інші травоядні, може призводити до зменшення доступності ресурсів для деяких видів.

Кормова база в цих угіддях недостатньо стабільна, часто спостерігається дефіцит певних кормів у певні періоди року. Це може бути пов'язано з сезонними змінами у вегетації рослинності, а також з впливом людської діяльності, такої як сільське

господарство, яке може знижувати кількість природних кормових ресурсів для дичини. Наприклад, нестача зернових культур та інших кормів в зимовий період може значно знижувати виживаність популяцій, особливо серед зерноїдних видів.

Захисні властивості цих угідь середні, вони можуть бути порушені через людську діяльність, стихійні лиха та епізоотії. Людська діяльність знижує природні укриття для дичини, що робить їх більш вразливими до хижаків та екстремальних погодних умов. Стихійні лиха, такі як пожежі чи повені, можуть знищувати великі площі природних середовищ існування, що призводить до зменшення чисельності дичини. Епізоотії, тобто спалахи інфекційних захворювань серед диких тварин, можуть мати значний негативний вплив на популяції, особливо якщо ці захворювання швидко поширюються та мають високу смертність.

Існує потенціал для покращення бонітету цих угідь при вкладенні відповідних ресурсів. Це може включати покращення кормової бази шляхом створення додаткових кормових полів та підгодовування дичини в зимовий період, збільшення захисних властивостей через посадку лісів та створення штучних укриттів, а також заходи з контролю чисельності хижаків та запобігання розповсюдженню захворювань серед дичини. Інвестиції в такі заходи можуть значно покращити продуктивність мисливських угідь та забезпечити стабільність популяцій дичини у довгостроковій перспективі.

Проведені дослідження, камеральна та статистична обробка, аналіз відомостей колишнього Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства, матеріалів проектів організацій, дозволяє зробити нам наступні висновки:

На території нижньої течії р. Латориця мисливське господарства ведуть 4 громадських організацій товариств мисливців та рибалок на площі 19531 га;

Сучасний склад мисливської фауни нараховує 14 видів, з яких у кількісному відношенні найбільше хутрових а найменше ратичних.

Показники чисельності вказують що найбільше добувається пернатих – фазан та хутрових заєць-русак, інші види добуваються в незначній кількості.

Через неузгодженість між користувачами мисливських угідь та іншими землекористувачами виникають конфліктні ситуації із-за шкоди заподіяної мисливськими тваринами. Для досягнення першого та другого класу бонітетів основних видів що експлуатуються, мисливські товариства мають забезпечувати більшою кількістю біотехнічними заходами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лобода Н.С., Божок Ю.В. (2011) Мінливість клімату та водних ресурсів Закарпаття. Вісник Одеського державного екологічного університету №12, с.161-167.
2. Єно Ф. Карпатський мисливець . Ужгород, 1986, с.12-16.
3. Потіш Л.А. Мисливська фауна Закарпаття, стан популяцій та перспективи використання Потіш Л.А., Потіш А.Л. матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ»
4. Потіш Л.А. Мисливська фауна та характеристика мисливських угідь ДП "Виноградівське лісове господарство"; Потіш Л.А., Потіш А.Л., Іштванфі А.А. Матеріали IX-ї міжнародної науково-практичної конференції "Нові технології в геодезії, землевпорядкуванні лісовпорядкуванні та природокористуванні" Секції Геодезія, картографія та кадастр. Лісокористування та природокористування (4-6 жовтня 2018 року). - Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2018. С. 270
5. Потіш Л.А., Потіш А.Л. (2016). Динаміка чисельності та стан ресурсів куроподібних *GALLIFORMES* у Закарпатській області. *Науковий вісник НЛТУ України*, 26(8), ст.-61-66. URL: <https://doi.org/10.15421/402608093>.
6. Потіш Л.А., Потіш А.Л. (2018). Динаміка чисельності та стан популяцій ратичних *ARTIODACTYLA* у Закарпатській області. *Науковий вісник НЛТУ України*, 27(10), ст.-37-41. URL: <https://doi.org/10.15421/40271005>
7. Потіш Л. А., Потіш А. Л. Динаміка чисельності та стан ресурсів хутрових у Закарпатській області. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 2017. Вип. 130. С. 231-235. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000827873>